

AHMED ŞEMSEDDİN KARAHİSARİ VE TAHRİRLİ YAZILARI

Asuman ŞENEL*

ÖZET

Ahmed Şemseddin Karahisari, Kanuni Sultan Süleyman döneminin muhteşem hattatıdır. Yakut üslûbunda yazdığı hatlarda fevkalade kompozisyonlar oluşturmuş, yazıyı sadece okunmak için değil adeta hayranlıkla izlenecek bir tablo gibi tasarlamıştır. Müzehhip ve nakkaşların ustalıklarının göstergelerinden biri olan tahriri yazıda da uygulamış; altınla yazdığı yazılara siyahla, siyahla yazdığı yazılara da altınla tahrir çekerek yazıyı alışılmamış bir güzelliğe ulaştırmıştır. Karahisari'nin bazı kûfi, sülüs ve müselsel kompozisyonlarındaki tahrirli yazıları, diğer eserleriyle birlikte, hat sanatının müstesna örnekleri olarak yüzlerce yıldır göz kamaştırmaktadır.

SUMMARY

Ahmed Şemseddin Karahisari is the magnificent calligrapher of the period of Kanuni Sultan Suleiman. He created extraordinary compositions in the calligraphy he wrote in the Yakut style, and designed the text not only to be read but almost like a painting to be watched with admiration. He also applied transcription, which is one of the indicators of the mastery of illuminators and miniaturists, in writing; By emphasizing the writings he wrote in gold with black, and the writings he wrote in black with gold, he brought the writing to an unusual beauty. Karahisari's written writings in some kufi, sulus and musal compositions, along with his other works, have been dazzling for hundreds of years as exceptional examples of calligraphy.

GİRİŞ

Yazı insanlık tarihinde o kadar önemlidir ki henüz kullanılmadığı dönemlere “tarih öncesi” denirken kullanıldığı dönemlere “tarihi çağlar denir”¹

Hat sanatı, Arap harfleriyle yazılan yazıyı bazı estetik ölçülere bağlı kalarak tasarlama ve güzel yazma anlamlarına gelecek şekilde “hüsn-i hat” olarak ifade edilir. Etkileyici bir başka tanım da hat için “Cismani aletlerle meydana getirilen ruhânî bir hendesedir.”² denir.

Hat sanatı, tarihi süreçte pek çok ustanın tanziminden geçerek estetikte mükemmel ölçülere ulaşmıştır. Abbasilerin hendese bilen hattat veziri Muhammed İbn Mukle (272/886–

*Afyon Kocatepe Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi Doktor Öğretim Üyesi, Ahmed Şemseddin Karahisari Sanat Uygulama ve Araştırma Merkezi.

¹ Selçuk Mülayim, “Kutsal Yazılar”, *Hat ve Tezhip Sanatı* (Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 2009), 17-26.

² Hasan Çelebi, *Hattın Çelebisi* (İstanbul: Tarih ve Tabiat Vakfı TATAV Yayınları, 2003). s. 8

328/940)³, harf şekillerini belli ölçülere bağlamış, yazıyı düzene koyarken ilk defa, noktayı ölçü olarak kullanmıştır. Harflerin aralığını da nokta ile ölçen İbn Mukle, dikey harflerin boyu için elifi, çanak şeklindeki harflerin genişliği için de daireyi ölçü olarak kullanmıştır⁴. Dublin Chester Beatty Kütüphanesinde bir Kur'an-ı Kerim'i ve İstanbul'da beş risalesi bulunan ve "İbn Hilal" olarak tanınan İbn Bevvap da yazıyı güzelleştiren sanatkârlardan biridir⁵. Aklâm-ı Sitte'ye uygunluk kazandıran hat sanatındaki üstün başarısından dolayı kendisine "Kıbletü'l-Küttâb" denilen ve altı talebesi ile kendisine "Esâtize-i Seb'a" adı verilen Yakut el-Musta'sımî (ö. 693 / 1294)⁶, kalemi meyilli kesmek suretiyle yazıya letâfet kazandırmıştır. Hat Sanatı Osmanlılar döneminde de çok büyük gelişme kaydetmiş, Şeyh Hamdullah'tan Hafız Osman'a, Yesârîzâde'den Kayışzâde'ye, isimlerini tek tek saymanın mümkün olmadığı pek çok kıymetli hattat, hat sanatına çok büyük emek vermiştir.

Osmanlı Hat sanatının muhteşem gelişimine katkıda bulunan bir isim de hiç şüphesiz Ahmed Şemseddin Karahisari'dir.

BULGULAR

Ahmed Şemseddin Karahisari'nin hangi tarihte doğmuş olduğuna ve Afyonkarahisar'daki hayatına dair kesin bilgiler bulunmamaktadır. 875 (1470) yılından önce Afyonkarahisar'da doğmuş olması muhtemeldir⁷. II. Bayezid zamanında İstanbul'a gitmiş olmalıdır⁸. Karahisârî, Yâkût el-Müsta'sımî ekolünün önde gelen isimlerinden İranlı hattat Esedullah-ı Kirmânî'den ders almış ve eserlerinde de Esedullah-ı Kirmânî'yi daima hocası olarak anmıştır⁹. Esedullâh-ı Kirmânî'nin zaman zaman İstanbul'a gelip gittiği, bazen de Karahisari'nin Kirman'a gitmiş olabileceği yönünde bir görüş vardır¹⁰. Karahisari'nin Halvetiyye şeyhlerinden Cemâleddin İshak Karamânî ile tasavvufî eğitimini tamamladığı da bilinmektedir¹¹. Kâmil, fazıl, mütevacı bir insan olarak tanınan Ahmed Şemseddin Karahisari zâhidâne bir hayat yaşamıştır¹².

³ Ali Alparslan, "İslam Yazıları", *Hat ve Tezhip Sanatı* (Ankara, 2009). s. 30

⁴ Ali Alparslan, "Hat Sanatında Osmanlılar", *Osmanlı Uygarlığı*, 2 Cilt (Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2004), 825-839.

⁵ Alparslan, "Hat Sanatında Osmanlılar".

⁶ Alparslan, "İslam Yazıları". s. 33

⁷ Muhittin Serin, "Karahisârî, Ahmed Şemseddin Ekol Sahibi Osmanlı Hattatı", *TDV İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV İslâm Araştırmaları Merkezi, 2001).

⁸ Z. Cihan Özsayiner, "Ahmed Karahisari (Afyon Karahisarlı Ahmed Şemseddin Efendi)", *Sanat Tarihi Araştırmaları Dergisi*, (1989 1988), 59-61.

⁹ Serin, "Karahisârî, Ahmed Şemseddin Ekol Sahibi Osmanlı Hattatı".

¹⁰ Fevzi Günüş, "Ahmed Karahisari'nin Müselsel Besmelesi Hakkında Düşünceler", *Hat ve Tezhip Sanatı* (Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 2009), 89-93.

¹¹ Serin, "Karahisârî, Ahmed Şemseddin Ekol Sahibi Osmanlı Hattatı".

¹² Günüş, "Ahmed Karahisari'nin Müselsel Besmelesi Hakkında Düşünceler".

Ahmed Şemseddin Karahisari'nin Kanuni Sultan Süleyman dönemi ehl-i hiref¹³ defterlerinden 952/1545 tarihli maaş defterinde “Cema'at-i Kâtibân-ı Kütüb” arasında doğum yeri Karahisar ve 14 akçe yevmiye ile kaydı bulunmaktadır¹⁴.

Süleymaniye Camii henüz inşa aşamasındayken Cema'at-i Kâtibân-ı Kütüb'e, Kur'an-ı Kerimler sipariş edildiği bilinmektedir¹⁵. Süleymaniye Camii için yazdırılan mushafın tezhip ve cilt masrafları masraf defterlerinde yer alır¹⁶. Karahisari'nin Kanuni Sultan Süleyman için hazırladığı Mushaf-ı Şerif'in harcamaları da yine masraf defterlerinde yer almaktadır¹⁷.

Karahisari'nin yazdığı 61,5 × 42,5 cm. ebatlarındaki büyük Mushaf-ı Şerif, serlevha sayfalarından sonra iki sayfa yuvarlak formda, sonraki iki sayfa dikdörtgen formda, sonraki sayfaların tamamında da her sayfada ilk satır muhakkak hatla, beş satır nesih hatla, bir satır sülüs hatla, beş satır nesih hatla ve son satır da muhakkak hatla tertip edilmiş, nesihle yazılan bölümlerin her iki yanında koltuk tezhipleri için alan bırakılmıştır. Ahmed Şemseddin Karahisari Mushafı, Karahisari'nin tasarım arayışlarını yansıtmaya bakımından da önemlidir.

Hat sanatının uygulandığı önemli başka bir alan da mimaridir¹⁸. Süleymaniye Camii kubbe yazıları ile sağlığında yazdığı, fakat bugün ulaşılamayan kabir kitâbesi de Karahisârî'nin bilinen celî yazıları arasındadır¹⁹.

Ahmed Şemseddin Karahisari'nin hattını yazdığı Yedikule'deki Uşşâkî Camii Çeşmesi'nin kitâbesi, müselsel Kelime-i Tevhid'i ile XVI. yüzyıl kitâbelerinin önemli bir örneğidir²⁰. Uşşâkî Camii Çeşmesi'nin Kitâbesinde Müselsel “kelime-i tevhîd”, Sülüs ve müselsel hatla

“Veka'a't-târîh. Innâ a'taynâ ke'l-kevser.

Fetekabbelehâ rabbuhâ bi-kabûlin hasenin.

Lâ îlähe illallâh Muhammedun Rasûlullâh”²¹ yazar.

¹³ Pelin Filiz Bozcu, *Osmanlı Sarayında Sanatçı ve Zanaatçı Teşkilatı Ehl-i Hiref* (İstanbul: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, Uzmanlık Tezi, 2010).

¹⁴ Hilal Kazan, “Topkapı Sarayı'nda Katipler Cemiyetinin (Cemâ't-i Kâtibân-ı Kütüb) Eğitimleri ve Görevleri”, *Osmanlı Araştırmaları XXIV* (İstanbul: Neşir Heyeti-Halil İnalçık- İsmail E. Erünsal Heath W. Lowry-Feridun Emecen . Klaus Kreiser, 2004), 213-241.

¹⁵ Kazan, “Topkapı Sarayı'nda Katipler Cemiyetinin (Cemâ-at-i Kâtibân-ı Kütüb) Eğitimleri ve Görevleri”.

¹⁶ Ömer Lütfi Barkan, “İstanbul Saraylarına Ait-Muhasebe Defterleri”, *Türk Tarih Belgeleri Dergisi* IX/13 (1979), 316. s.70.

¹⁷ Rıfki Melül Meriç, *Türk Nakış San'atı Tarihi Araştırmaları* (Ankara: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, 1953). s. 66.

¹⁸ Ahmet Sacit Açıkgozoğlu, “Türk Mimarisinde Hat Sanatı”, *Hat ve Tezhip Sanatı* (Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 2009), 181-197.

¹⁹ Serin, “Karahisârî, Ahmed Şemseddin Ekol Sahibi Osmanlı Hattatı”.

²⁰ Fatih Özkafa, “Türk Su Mimarisi Kitâbelerinde Hat Estetiği”, *İstem* 15 (2010), 193-219.

²¹ AKÜ Ahmed Şemseddin Karahisari Sanat Uygulama ve Araştırma Merkezi

Resim 1: Uşşâkî Camii Çeşme Yazısı

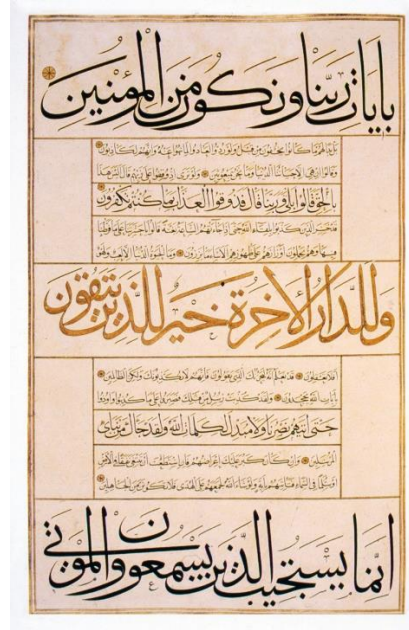
Kaynak: (Fotoğraf: Baha Gelenbevi, Hayat Mecmuası) alıntılayan Ünal, 2020

Kitabenin üst satırı ebced hesabıyla çeşmenin yapılış tarihini (970/1562) vermektedir²².

Ahmed Şemseddin Karahisari'nin yazıda ortaya koyduğu eşsiz bir başka güzellik de harflerin etrafına tahrirler çekmesidir.

Resim 2: Satrançlı Kûfi ve Müselsel Besmele Tasarım (TİEM, 1443)

Resim 3: Muhakkak, Sülüs ve Nesih Hatlarla Yazılan En'âm Sûresinden (27-36) Bir Sayfa (TİEM, 1443)

Kaynak: Serin, "Karahisârî, Ahmed Şemseddin Ekol Sahibi Osmanlı Hattatı" 2001

Tahrir, boya veya altınla yapılan tezyinatın etrafına sınırlarını belirleyecek biçimde koyu bir renkle çekilen incecik çizgiye denir²³. Daha çok tezhip ve minyatür gibi tezyini sanatlarda karşılaşılan tahrir, Karahisari'nin yazılarında müstesna bir güzellik oluşturmuştur.

²² Berrin Yapar Ünal, "Hat Sanatında Müselsel Yazılar", *Anadolu Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi* 10/1 (2020), 106-118.

²³ İlhan Ayverdi, *Misalli Büyük Türkçe Sözlük* (İstanbul: Kubbealtı Neşriyatı, 2005), "Tahrir".

Ahmed Şemseddin Karahisari'nin, muhakkak, sülüs, nesih, reyhâni, kûfî, müselsel yazılarda son derece başarılı olduğu eserlerinde açıkça görülmektedir. Karahisari, bir tek yazı çeşidinde değil, tüm yazı çeşitlerinde gösterdiği olağanüstü başarıyı, bu yazıları muhteşem bir ahenkle bir arada kullanarak görsel bir ihtişama kavuşturmuştur. Yazı hiç şüphesiz okunmak için yazılır; ancak Karahisari bunun ötesine geçmiş, yazıda sadece okunmak için değil görülmek için de göz kamaştırıcı eşsiz tasarımlar oluşturmuştur.

Ahmed Şemseddin Karahisârî'nin (TİEM, nr. 1443) de (Resim 2) yer alan kompozisyonunda üstte diagonal kare formda kûfî hat ile “elhamdülillâh”, ortada müselsel hat ile besmele-i celîle, altta ise İhlâs suresi diagonal kare formda Kûfî hat ile yazılmıştır. Resim 3'te yer alan En'am-1 Şerif kompozisyonunun ortasındaki celi sülüs yazıda ve diagonal kare formda tasarlanan (Resim 2) Kûfî hatta altınla yazılan harflerin etrafına koyu renkte tahrir çekilmiştir.

Resim 4: Müselsel Kompozisyon, (TİEM 1443)
Kaynak: Çevik, 2011

Enam-1 Şerîf'de yer alan Karahisari'nin müselsel istifinde (Resim 4) “el-hamdü lî-veliyi'l-hamd” ifadesi müselsel hatla ve tahrirli olarak tasarlanmıştır. Her iki yazıda da (Resim 2 ve 4) sanatkârın tasarım gücünü ve grafik düzen anlayışını bütün güzelliği ile görmek mümkündür²⁴. Müselsel tasarımlarda yukarıya doğru uzatılan dikey harflerin oval biçimlerle birbirine bağlandığı görülmektedir²⁵. Kalem hareketinin hiç kesintiye uğramadan devam ettiği kompozisyonda yazının etrafındaki tahrirler dikkat çekicidir (Resim 4). Bu kompozisyonlar, Karahisari'nin grafik tasarım kabiliyetini ortaya koyan istif harikalarıdır.

Enam-1 Şerîf'de bulunan başka bir müselsel örnek de besmeledir. Kompozisyonda bismelenin harflerinin de aynı tarzda birbirine bağlandığı ve aynı şekilde tahrirlendiği görülür

²⁴ Savaş Çevik, “Ahmed Şemseddin Karahisârî Sanat Günleri 18-20 Kasım 2011 (Çalıştay)” (Afyonkarahisar, 2011).

²⁵ Yapar Ünal, “Hat Sanatında Müselsel Yazılar”.

(Resim 5). Her iki istifin ilk ve son harfinin yukarı uzantıları bir miktar uzun tutularak tasarımda ritim sağlanmıştır. Kalem hiç kaldırılmadan yazılan harflerin birbirinin altından, üstünden geçerek oluşturduğu kompozisyon yazıya boyut kazandırmıştır²⁶.

Resim 5: En'am-ı Şerif, (TİEM 1443)
Kaynak: Çevik, 2011

Resim 5'te görülen tasarımda Besmele-i Şerifin aynı sayfada iki defa ve farklı yazı çeşitleriyle, ayrıca etrafı tahrirlenmiş olarak yazılması, Karahisari'nin görsel anlatım başarısını göstermesi açısından önemlidir. Yazının dilini anlamasa, bu nedenle anlatılan somut ifadeyi kavrayamasa bile insanların bu eserleri hayranlıkla izlemesi ve bu eserler karşısında heyecana kapılmasını Denisse Lach, modern ya da tarihi yazmalarda görülen ritim ve vurgu kalitesinin estetik algımızda oluşturduğu güçlü etki ile açıklar²⁷.

Bir başka müselsel besmelenin yer aldığı tasarımda (Resim 6) yukarıda diagonal kare formda Kûfi hat ile besmele-i celîle ve İhlâs suresi bulunmakta, ortada Müselsel hat ile besmele-

²⁶ Yapar Ünal, "Hat Sanatında Müselsel Yazılar".

²⁷ Bengü Bahar Üzlikcan, "Çağdaş Türk Resminde Soyut İfade Biçimi Olarak Kaligrafinin Kullanımı", *İdil Dergisi* 6/29 (2017), 469-484.

i celile yer almaktadır. Altta satrançlı Kûfi hat ile “elhamdülillâh” görülmektedir (Resim 6).
Altınla yazılmış olan ve siyahla tahrirlenen kompozisyon göz kamaştırıcıdır.

Resim 6: Müselsel Besmele (Kerem Kıyak Özel Koleksiyon)
Kaynak: Çelik, 2015²⁸

Resim 7: Muhakkak-Nesih Hat ile En'âm Suresi (115-130. âyet-i kerimeler)
Kaynak: Serin, 2015²⁹

En'am-ı Şerif'te bulunan (Resim 7 ve 8) örneklerde de görüldüğü gibi Karahisari bir hattat olmasının yanı sıra bir nakkaş, bir grafik tasarımcı gibi orijinal kompozisyonlar oluşturmuş ve tahrirlediği yazılarla fevkalade bir güzellik ortaya koymuştur.

²⁸ Semra Çelik, “‘Harflerin Aşkı’ Vav’ın Sırrına Kapı Aralıyor”, *İsmek El Sanatları Dergisi*, (2015), 19-29.

²⁹ Muhittin Serin, *Hattın Güneşi Ahmed Şemseddin Karahisârî ve Mushaf-ı Şerîfî* (İstanbul: Klasik Türk Sanatları Vakfı, 2015).

Resim 8: Sülüs ve Nesih Hatla “El-en‘âm mie ve hamse ve sittün.” (En‘âm suresi 1-19. âyet-i kerîmeler)
Kaynak: Çevik, 2011

Resim 9: Sülüs, Muhakkak, Nesih Kıt'a (Süleymaniye Ktp. 15-2)
Kaynak: Serin, 2015

Karahisari'nin kıtaları da vardır (Resim 9). Karahisari, bu kompozisyonda önceki örneklerden farklı olarak bir harf siyah bir harf tahrirli altın, bazen de aynı harfin yarısını siyah, yarısını tahrirli altın yazarak farklı bir tasarım oluşturmuştur. Karahisari, bu tasarımı sadece estetik tercihlerle mi yapmıştır, yoksa anlatmak istediği aslında estetik tercihlerin ötesinde başka bir ifade midir, bugün için bilinmiyor. Karahisari'nin tahrirli yazıları dikkate alındığında anlatmak istediği ne olursa olsun, yazıdaki görsel ihtişamın varlığı şüphe götürmez bir gerçektir.

Resim 10'da görülen örnekte Karahisari, altınla yazdığı sülüs satırları siyahla tahrirlemiş, siyahla yazdığı satırlarda nesih hat kullanmıştır (Sure 1 ve 5)³⁰

³⁰ Filiz Çağman - Şule Aksoy, *Osmanlı Sanatında Hat* (İstanbul: T.C. Kültür Bakanlığı Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü, 1998).

Resim 10: Kur'an Cüzü (1554-TSM, E.H.416)
Kaynak: Çağman, Aksoy, 1998

Afyonkarahisar Müzesi kayıtlarına göre 1949 yılında müzeye kazandırılan Karahisari'nin meşikleri, 2018 yılında Kütahya Vahit Paşa Yazma Eser Kütüphanesine gönderilmiştir. Karahisari'nin bazı eserlerinde uyguladığı tahrirli harflerin meşiklerinde de yer aldığı görülür (Resim 11).

Resim 11: Meşik-i hurûfât (Kütahya Vahit Paşa Yazma Eser Kütüphanesi)
Kaynak: Çevik, 2011

SONUÇ

Ahmed Şemseddin Karahisari, döneminde “yegâne-i asr, ferîd-i dehr, şemsü'l-hat, Yâkût-ı Rûm gibi adlarla anılmış ve hat sanatında Yâkut üslûbunu zamanının en üst seviyesine ulaştırmıştır. Yaptığı fevkalade tasarımlarla ve benzeri görülmeyen tahrirlenmiş yazılarıyla hat sanatının gerçek güneşi olmuştur.

Karahisari'nin Kanuni Sultan Süleyman döneminde yazımına başladığı Kur'an-ı Kerim hem hat sanatı hem tezhip sanatı hem de cilt sanatı bakımından devrinin şaheseridir. Çok yönlü bir sanatkâr olan Ahmed Şemseddin Karahisari Mushaf-ı Şerif'de hattat ustalığının yanında bir grafik tasarım anlayışı içinde hat kompozisyonları yapmıştır. Aynı sayfada muhakkak, sülüs, nesih gibi yazı çeşitlerini bir arada kullanarak hat sanatının muhteşem örneklerini vermiştir. Karahisari'nin müsel hatları, kûfi tasarımları da 16. yüzyıldan günümüze ulaşan ve ona haklı bir şöhret kazandıran eserleri arasında göz kamaştırmaktadır.

Ahmed Şemseddin Karahisari, kullandığı yazı çeşitlerindeki ustalığı, siyah mürekkebi ve altını bir arada kullanarak oluşturduğu tahrirli yazıları, kûfi, sülüs, müselsel kompozisyonlardaki olağanüstü tasarım yeteneği ile gerçekten hattın yüzünü ağartan büyük ustalardan biri olmuş, aynı zamanda ülkemizde grafik tasarımın kurucularından kabul edilmiştir.

KAYNAKÇA

- Açıkgözoğlu, Ahmet Sacit. “Türk Mimarisinde Hat Sanatı”. *Hat ve Tezhip Sanatı*. 181-197. Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 2009.
- Alparslan, Ali. “Hat Sanatında Osmanlılar”. *Osmanlı Uygarlığı*. 2/825-839. Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2. Basım, 2004.
- Alparslan, Ali. “İslam Yazıları”. *Hat ve Tezhip Sanatı*. Ankara, 2009.
- Barkan, Ömer Lütfi. “İstanbul Saraylarına Ait-Muhasebe Defterleri”. *Türk Tarih Belgeleri Dergisi* IX/13 (1979), 316.
- Bozcu, Pelin Filiz. *Osmanlı Sarayında Sanatçı ve Zanaatçı Teşkilatı Ehl-i Hiref*. İstanbul: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, Uzmanlık Tezi, 2010.
- Çelebi, Hasan. *Hattın Çelebisi*. İstanbul: Tarih ve Tabiat Vakfı TATAV Yayınları, 2003.
- Çelik, Semra. “‘Harflerin Aşkı’ Vav’ın Sırrına Kapı Aralıyor”. *İsmek El Sanatları Dergisi*, 19-29.
- Çevik, Savaş. “Ahmed Şemseddin Karahisari Sanat Günleri 18-20 Kasım 2011 (Çalıştay)”. Afyonkarahisar, 2011.
- Filiz Çağman - Aksoy, Şule. *Osmanlı Sanatında Hat*. İstanbul: T.C. Kültür Bakanlığı Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü, 1998.
- Günüç, Fevzi. “Ahmed Karahisari’nin Müselsel Besmelesi Hakkında Düşünceler”. *Hat ve Tezhip Sanatı*. 89-93. Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 2009.
- İlhan Ayverdi. *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*. 3 Cilt. İstanbul: Kubbealtı Neşriyatı, 1. Basım, 2005.
- Kazan, Hilal. “Topkapı Sarayı’nda Katipler Cemiyetinin (Cema’at-i Kâtibân-ı Kütüb) Eğitimleri ve Görevleri”. *Osmanlı Araştırmaları XXIV*. 213-241. İstanbul: Neşir Heyeti-Halil İnalçık- İsmail E. Er Ünsal Heath W. Lowry- Feridun Emecen . Klaus Kreiser, 2004.
- Meriç, Rıfki Melûl. *Türk Nakış San’atı Tarihi Araştırmaları*. Ankara: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, 1953.
- Mülayim, Selçuk. “Kutsal Yazılar”. *Hat ve Tezhip Sanatı*. 17-26. Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 2009.
- Özkafa, Fatih. “Türk Su Mimarisi Kitâbelerinde Hat Estetiği”. *İstem* 15 (2010), 193-219.
- Özsaymer, Z. Cihan. “Ahmet Karahisari (Afyon Karahisarlı Ahmed Şemseddin Efendi)”. *Sanat Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 59-61.
- Serin, Muhittin. *Hattın Güneşi Ahmed Şemseddin Karahisârî ve Mushaf-ı Şerîfi*. İstanbul: Klasik Türk Sanatları Vakfı, 2015.
- Serin, Muhittin. “Karahisârî, Ahmed Şemseddin Ekol Sahibi Osmanlı Hattatı”. *TDV İslâm Ansiklopedisi*. 24/421-424. İstanbul: TDV İslâm Araştırmaları Merkezi, 2001.
- Üzlikcan, Bengü Bahar. “Çağdaş Türk Resminde Soyut İfade Biçimi Olarak Kaligrafinin Kullanımı”. *İdil Dergisi* 6/29 (2017), 469-484.
- Yapar Ünal, Berrin. “Hat Sanatında Müselsel Yazılar”. *Anadolu Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi* 10/1 (2020), 106-118.